

Pääkäsittelyn viivästyminen alaikäisen vastaajan rikosasiassa

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastamisessa kiinnitettiin huomiota siihen, että Helsingin käräjäoikeuden 17.5.2021 asiassa dnro R 20/8474 antaman tuomion 21/121507 perusteella pääkäsittely asiassa, jossa alle 18-vuotias vastaaja oli ollut syytteessä nuorena henkilönä tehdystä ryöstöstä, oli toimitettu yli kuuden kuukauden kuluttua asian vireille tulosta. Syytteen teonkuvauksen mukaan hieman runsas vuosi aiemmin tapahtunut teko oli kohdistunut tekoaikana 13-vuotiaaseen asianomistaajaan.

SELVITYS

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomari on 7.10.2022 antanut asiasta häneltä pyytämäni selvityksen.

Selvityksessään käräjätuomari on kertonut, että kyseinen 22.10.2020 vireille tullut rikosasia oli ollut jaettuna kahdelle muulle tuomarille ennen kuin asia oli jaettu hänelle 12.1.2021. Käräjätuomarin mukaan asian käsittely oli viivästynyt vastaajan menettelyn takia. Vastaaja oli 17.11.2020 ollut haastettuna poissa pääkäsittelystä, johon hänet oli määrätty saapumaan henkilökohtaisesti, eikä hän ollut toimittanut lupaamansa laillista estettä osoittavaa lääkärinlausuntoa käräjäoikeudelle. Vastaajaa ei ollut saatu haastettua seuraavaan pääkäsittelyyn, joka oli ollut tarkoitus toimittaa 3.12.2020.

Käräjätuomari on kertonut arvioineensa niin sanotun pystynoudon käyttämisen edellytyksiä asiassa. Käräjätuomari on harkinnassaan päätenyt siihen, ettei noutomääräystä anneta vastaajan

nuoren iän takia. Vastaaja oli ollut tuolloin edelleen vain 15-vuotias, minkä kärjätuomari on todennut korostavan pakkokeinojen käytön suhteellisuuden arvioinnin merkitystä.

Helsingin kärjäoikeuden laamanni on asiasta antamassaan lausunnossa todennut, ettei syy asian käsittelyn viivästymiseen ole ollut kärjätuomarin tai yleisemminkään Helsingin kärjäoikeuden työn organisoinnissa. Laamanni on todennut, että jotta alle 18-vuotiaan vastaajan asia kyetään ratkaisemaan laissa säädettyssä ajassa, se edellyttää myös vastaajan omaa myötävaikutusta menettelyyn.

RATKAISU

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 13 §:n (243/2006) 2 momentin mukaan jos alle 18-vuotias vastaaja on syytteessä rikoksesta, josta syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta, pääkäsittely on pidettävä 30 päivän kuluessa rikosasian vireilletulosta. Jos pääkäsittely peruutetaan, uusi pääkäsittely on pidettävä 30 päivän kuluessa päivästä, jona pääkäsittely oli tarkoitus aloittaa.

Mainittua säännöstä vastaavan alkuperäisen säännöksen mukaan pääkäsittely tuli toimittaa kahden viikon kuluessa asian vireilletulosta. Vaatimusta on perusteltu esitöissä ([HE 82/1995 vp](#), s. 72-73) seuraavasti:

”Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 10 artiklan 2 b kohdan mukaan nuoren rikosasian vastaajan asia on ratkaistava mahdollisimman nopeasti. Myös New Yorkissa 20 päivänä marraskuuta 1989 tehdyn lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59-60/91) 37 artiklan d kohdan mukaan alle 18-vuotiaalla henkilöllä on oikeus saada pikainen päätös rikosasiassa. Tästä syystä on tärkeätä ottaa momenttiin säännös, joka turvaa myös alle 18-vuotiaan vastaajan rikosasian nopean käsittelemisen.”

Laissa säädettyä määräaika pidennettiin nykyiseen 30 päivään lainmuutoksella 243/2006. Samalla lisättiin edellä selostettu erityinen säännös siitä, että jouduttaessa peruuttamaan pääkäsittely uusi pääkäsittely on pidettävä 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jolloin pääkäsittely oli tarkoitus toimittaa. Säännöksen esitöiden mukaan ([HE 271/2004 vp](#), s. 40) tällä pyritään varmistamaan se, että ”asia olisi edelleen käsiteltävä kiireellisenä, vaikka pääkäsittely jouduttaisiin ensimmäisellä kerralla tai myöhemmin peruuttamaan”.

Käräjäoikeuden ratkaisemassa asiassa vastaaja oli ollut syytteessä nuorena henkilönä tehdystä ryöstöstä. Rikoslain 31 luvun 1 §:n mukaan ryöstöstä säädetty enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta.

Asia oli tullut käräjäoikeudessa vireille 22.10.2020. Asian arkistopäiväkirjasta sekä puheenjohtajana asiassa toimineen käräjätuomarin antamasta selvityksestä ilmenee, että pääkäsittely on ollut tarkoitus järjestää ensin 17.11.2020 ja sitten 3.12.2020, mutta pääkäsittely on molempina kertoina jouduttu perumaan. Pääkäsittely on lopulta toimitettu 4.5.2021, eli vasta yli kuuden kuukauden kuluttua asian vireilletulosta ja viisi kuukautta jälkimmäisestä peruutetusta pääkäsittelystä.

Nuoria rikoksentekejiä koskevan erityissääntelyn tausta-ajatuksena on pyrkiä huomioimaan nuoreen ikään mahdollisesti liittyvä harkitsemattomuus ja ajattelemattomuus rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä. Keskeistä on myös, että yhteiskunnalla on sekä paremmat edellytykset että korostunut intressi pyrkiä toimenpiteillään estämään nuorta ihmistä omaksumasta rikollista elämäntapaa. Rikosasian käsittelyn viivästyminen vaikeuttaa näiden tavoitteiden toteutumista. Alaikäisen rikoksentekejän mahdollisuus tehdä omalla toiminnallaan tyhjäksi tuomioistuimille säädetty velvollisuus rikosasian nopeutetusta käsittelystä olisi näin ristiriidassa paitsi asiaa koskevan sääntelyn sanamuodon myös sen tavoitteiden ja rikosoikeusjärjestelmän yleisemmän nuoria rikoksentekejiä koskevan suhtautumistavan kanssa. Kyse ei nähdäkseni ole yksin vastaajan oikeudesta saada epäilty rikoksensa, niin halutessaan, joutuisasti tuomioistuimen arvioitavaksi, vaan myös yhteiskunnan intressistä nuoren tekemäksi epäillyn rikoksen poikkeuksellisen nopeaan käsittelemiseen.

Mielestäni on huomionarvoista, että myös kysymyksessä olevan varsin vakavan rikoksen asianomistaja oli alaikäinen, olkoonkin, ettei asian käsittelemisen erityisestä joutuisuudesta sen perusteella ollut laissa säädetty. Suomen vuonna 1991 voimaan saattaman (1130/1991) lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa tuomioistuinten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. YK:n lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon ([CTC/C/GC/14](#)) todennut rikosasioissa lapsen edun periaatteen soveltuvan lakia rikkoneen lapsen lisäksi muun ohella rikoksen uhreihin (kohta 28). Se on pitänyt suositeltavana, että lapsia koskevia prosesseja priorisoidaan ja ne saatetaan päätökseen mahdollisimman lyhyessä ajassa (kohta 93).

Asiassa pääkäsittelyä on selvityksen mukaan pyritty järjestämään kiireellisyyttä koskevien säännösten mukaisesti kahteen kertaan, minkä jälkeen pääkäsittelyä on päätetty yrittää järjestää vasta viiden kuukauden päästä.

Käräjätuomarin selvityksestä ja kärjäoikeuden laamannin lausunnosta ilmenevin tavoin asian kiireellisen käsittelyn toteutumatta jääminen ei ole johtunut yksinomaan kärjäoikeuden menettelystä. Vaikka kerrottu tekee sinänsä osaltaan ymmärrettäväksi asian käsittelyn viipymisen, ei kärjäoikeudelle laissa säädetty velvollisuus pyrkiä järjestämään kyseisenlaisen asian pääkäsittely kiireellisesti nähdäkseni kuitenkaan ollut rauennut asiassa vastaajan oman toiminnan perusteella. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 13 §:n 2 momentti on lainkohdan esitöiden mukaan säädetty nimenomaisesti sen selventämiseksi, että käsittelyn kiireellisyyttä koskeva vaatimus ei katoa, vaikka yksi tai useampiakin käsittelyjä joudutaan perumaan. Jos toteutettavaksi suunniteltu pääkäsittely joudutaan perumaan, asian käsittelyn kiireellisyyden voidaan ajatella sikäli jopa korostuvan, että ajan kuluessa nuoren rikoksentekijän asian käsittely jatkuvasti edelleen viivästyy laissa lähtökohdaksi säädetystä 30 päivän määräajasta.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 13 §:n 3 momentin mukaan jos luvun 7 tai 11 §:ssä tarkoitettu toimenpide, syytteiden käsitteleminen yhdessä tai muu tärkeä syy vaatii, 2 momentissa tarkoitettu määräaika voidaan määrätä säädettyä pidemmäksi. Asiaa koskevan alkuperäisen säännöksen perusteluissa ([HE 82/1995 vp](#) s. 72) on mainitun muun tärkeän syyn saattavan olla alle 18-vuotiaan vastaajan osalta esimerkiksi asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen toimittamisen viipyminen tai muu este asian käsittelemiselle. Voimassa olevan säännöksen perusteluissa ([HE 271/2004 vp](#) s. 40) on todettu, että kun alle 18-vuotiaiden vastaajien rikosasioihin sovellettavaa määräaikaa pidennettiin 30 päivään, edellytykset keskitetyn pääkäsittelyn toimittamiselle ovat aiempaa useammin olemassa, minkä vuoksi mainittu poikkeussäännös tulee sovellettavaksi aiempaa harvemmin. Kärjäoikeuden selvityksestä ei ole käynyt ilmi asiassa olleen kyse 3 momentissa tarkoitettusta tilanteesta.

Minulla ei ole aihetta eikä myöskään oikeudellista perustetta puuttua käräjätuomarin selvityksessään esiin tuomaan arvioon noutomääräyksen käyttämisen edellytyksistä asiassa. Totean kuitenkin, ettei pelkkä epäily säädettyssä määräajassa järjestettäväksi päätetyn pääkäsittelyn toteutumattomuudesta ilman sen käyttämistä oikeuta lykkäämään pääkäsittelyn järjestämistä laissa edellytetyssä määräajassa. Asiassa kärjäoikeus ei kahden peruuntuneen pääkäsittelyn jälkeen ollut enää yrittänyt järjestää uutta pääkäsittelyä aiemmin kuin vasta viiden kuukauden päästä.

Edellä mainituilla perusteluilla katson kärjäoikeuden sen asiasta toimittamassaan selvityksessä esiin tuomistaan reaalisista näkökohdista huolimatta laiminlyöneen asiassa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 13 §:n 2 momentissa säädettyä velvoitetta pyrkiä pitämään asiassa uusi pääkäsittely 30 päivän kuluessa päivästä, jona pääkäsittely oli asiassa ollut tarkoitus aloittaa.

Kiinnitän kerrotun vuoksi käräjätuomarin huomiota alle 18-vuotiaan vastaajan rikosasian pääkäsittelyn pitämisen joutuisuutta koskevan sääntelyn noudattamiseen.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen